

Для подальшого дослідження варто розглянути решту всіх доступних фіксації мовні засоби репрезентації концепту ЄВРОПА, щоб можна було зробити висновки про його зміст та можливу структуру.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. / Н.Н.Болдырев– Тамбов : Изд-во Тамбовск. гос. ун-т имени Г.Р.Державина, 2000. – 123 с.
2. Бондарчук Г.Г. Некоторые семантические особенности существительных, используемых в рекламных девизах / Г.Г. Бондарчук, Е.С. Иванова // Английский лексикон и дискурс: когнитивный и прагматический аспекты. – М. : Наука, 1999. – С. 95–100.
3. Вальчук Г.В. Мовне втілення концепту “європейська інтеграція”: семантико-когнітивний аспект (на матеріалі англомовних документів Євросоюзу та публікацій газети The Times): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Г.В. Вальчук – К., 2003. – 273 с.
4. Замятин Д.Н. Политико-географические образы и геополитические картины мира. Представление географических знаний в моделях политического мышления [Электронный ресурс] / Д.Н. Замятин – Режим доступа до журн.: <http://www.politstudies.ru/fulltext/1998/6/9.htm>
5. Кобозева И.М. Семантические проблемы анализа политической метафоры / И.М. Кобозева. // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – 2001. – №6. – С. 132–149.
6. Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие “концепт” в лингвистических исследованиях / З.Д. Попова, И.А. Стернин – Воронеж: Воронежск. гос. ун-т, 1999. – 30 с.
7. Средства номинации и предикации в русском языке: Межвузовский сб. науч. тр. / П.А.Лекант (отв. ред.). – М. : МПУ, 2001. – 184 с.
8. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Теньер Л. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.
9. Яворська Г.М. Дискурс та ідентичність // Ісламська ідентичність в Україні / Богомолов О.В., Данилов С.І., Семиволос І.М., Яворська Г.М. – К.: AMES, 2005. – С. 80–101.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кравченко Вікторія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.

Наукові інтереси: лінгвокультурні концепти, політичний дискурс.

СПОЛУЧУВАНІСТЬ ФАЗОВИХ ДІЄСЛІВ ТА ЇХ СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ

Галина ЛУК'ЯНОВА (Черкаси, Україна)

У статті розглядаються фазові дієслова, які виділяються за двома критеріями: семантичним та структурним. Аналізується їхня сполучуваність та встановлюються певні структурні моделі. Ці дієслова розглядаються як катенативні, оскільки можуть комбінуватися не тільки з субстантивними елементами, але й з неособовими формами дієслова.

The paper deals with phasal verbs which are singled out on two criteria: semantic and structural. Their combinability is analyzed and definite structural models are determined. These verbs are regarded as catenatives as they can get combined not only with substantives but with non-finite forms of the verbs as well.

Фазові дієслова складають одну з найбільш уживаних груп дієслів у сучасній англійській мові. Тому знання особливостей їх сполучуваності важливе, у першу чергу, для практичного оволодіння англійською мовою. Адже знання сполучувальних властивостей дієслова, особливостей його обов'язково-дистрибутивного оточення необхідне для граматично правильної побудови висловлювання [7: 35].

Групі фазових дієслів приділяється увага у багатьох теоретичних дослідженнях з синтаксису [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 10], а також майже у всіх практичних посібниках з граматики англійської мови як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Проте у цих працях вони розглядаються здебільшого з одного боку – у зв'язку з включенням або невключенням їх у склад присудка. Іноді вони пов'язуються також з проблемою граматичної категорії виду та проблемою повноти дієслівної предикації. Специфіка ж фазових дієслів, як особливої групи, вивчена недостатньо повно. Відповідно, завданням цієї роботи є дослідження особливостей лексико-синтаксичних зв'язків, у які здатні вступати фазові дієслова.

Відбір досліджуваної лексико-семантичної групи фазових дієслів проводився за двома критеріями:

- 1) семантичним (на основі словникових даних);
- 2) структурним (враховуючи обов'язковий зв'язок фазового дієслова з іншим, оскільки такий зв'язок є найбільш актуальною проблемою вивчення специфіки фазових дієслів).

У результаті відбору отримано групу з десяти дієслів, що є найбільш типовими представниками дієслів з фазовим значенням. Ці дієслова, відповідно до фази дії, яку вони позначають, розподілені на три підгрупи:

- 1) дієслова зі значенням початкової фази: *start, begin, commence*;
- 2) дієслова зі значенням середньої фази: *continue, keep, go on*;
- 3) дієслова зі значенням кінцевої фази: *stop, finish, quit, end*.

Слід зазначити, що деякі дослідники відносять до групи фазових й інші дієслова, крім вищенаведених десяти. Так, наприклад, І.Г. Воротнікова, аналізуючи функціонально-семантичне поле початковості у різних мовах, вказує, що значення початковості виникає також у ряді інших англійських дієслів різної семантики з частками *up, out, on, on, off, in, into*. Проте такі дієслова є відносно рідковживаними; до того ж, як зазначає сама І.Г. Воротнікова, цей спосіб реалізації значення початковості в англійській мові є менш продуктивним, ніж у німецькій чи російській [3: 43].

Фазові дієслова доцільно розглядати як дієслова-катенативи, тобто дієслова, здатні комбінуватися не лише з іменниками, але й з неособовими формами дієслів [8]. Виділяючи типові для фазових дієслів структурні моделі, обмежимо їх оточення обов'язковим мінімумом, без якого та чи інша конструкція не може бути завершеною у смисловому та структурному відношеннях.

Визначення обов'язковості або факультативності того чи іншого елемента дієслівного оточення проводилося за допомогою трансформації випущення. Виявилось можливим включити до складу обов'язкового оточення фазових дієслів три компоненти:

- 1) N_1 – суб'єкт при фазовому дієслові, що складає його лівосторонній зв'язок;
- 2) V – інше дієслово у формі інфінітива чи герундія, що зв'язується з досліджуваним дієсловом справа;
- 3) N_2 – іменник, що також складає правосторонній зв'язок фазового дієслова.

Повна картина валентних властивостей досліджуваних дієслів не може бути вивчена без урахування положення про два рівні аналізу речення: рівень поверхневої структури та рівень глибинної структури [9: 66].

У поверхневій структурі для вираження семантики даються ті форми, котрими мовець репродукує та сприймає висловлювання. У глибинній структурі отримують своє вираження всі наявні значення, всі синтаксичні зв'язки. У глибинній структурі можуть бути значення, що не мають формального вираження.

Очевидно, що лексико-синтаксичні зв'язки фазових дієслів у двох типах структур не будуть однаковими. Звідси ми розрізняємо два типи валентності для фазових дієслів: поверхневу валентність та валентність глибинну.

Аналіз досліджуваного матеріалу (а саме 212 прикладів з фазовими дієсловами, відібраних з двох художніх творів сучасних американських авторів загальним обсягом 1150 сторінок) дозволяє виділити три структурні моделі, що відображають обов'язкове оточення фазових дієслів і є характерними для всіх досліджуваних у цій роботі дієслів:

1. $N_1 + PhV + V$: *We chat a few minutes as I start glancing at my watch* (G. 144).
2. $N_1 + PhV + N_2$: *He finished high school three years ago at the age of nineteen* (G. 231).
3. $N_1 + PhV$: *You are prejudiced in favour of one party before you start* (K. 36).

Вищенаведені структурні моделі відрізняються за частотністю вживання. Показники частотності вживання структурних моделей фазових дієслів, виведені на основі аналізу досліджуваного матеріалу, подані у таблиці 1.

Таблиця 1.

Моделі	Частотність вживання структурних моделей фазових дієслів	
	Частотність в абсолютних цифрах	Частотність у відсотках (%)
$N_1 + PhV + V$	84	39
$N_1 + PhV + N_2$	35	17
$N_1 + PhV$	93	44
Всього	212	100

Водночас, частотність вживання у цих моделях не є однаково пропорційною для всіх фазових дієслів і залежить як від загального типу фазової спрямованості, так і від індивідуальних характеристик кожного окремого дієслова. Наочно це показано у таблиці 2.

Таблиця 2.

Частотність вживання фазових дієслів у різних структурних моделях

Дієслово	Всього вживань	У моделі N ₁ + PhV + V	У моделі N ₁ + PhV + N ₂	У моделі N ₁ + PhV
begin	28	16	2	10
start	61	31	9	21
commence	1	–	–	1
continue	18	14	2	2
go on	2	–	–	2
keep	10	10	–	–
stop	52	10	9	33
end	8	–	–	8
finish	28	2	13	13
quit	4	1	–	3

Як видно з цієї таблиці, частотність вживання дієслів у певних моделях диференціюється згідно загальної групи їх фазової спрямованості (початок, середина або кінець). Так, наприклад, дієслова початкової фази (*start, begin, commence*) реалізують приблизно половину своїх вживань у моделі N₁+PhV+V, в той час як для дієслів серединної фази дії (*continue, keep, go on*) ця модель є домінантною; дієслова ж кінцевої дії (*stop, finish, quit, end*) у цій моделі практично не вживаються. Проте, наряду з загальним типом фазової спрямованості, слід також брати до уваги й індивідуальні особливості окремих фазових дієслів. Так, наприклад, дієслово “*go on*”, що належить до групи дієслів серединної фази дії, реалізується у досліджуваному матеріалі лише у моделі N₁ + PhV, яка є в цілому “нехарактерною” для фазових дієслів цієї групи.

Синтаксичний характер зв'язку фазового дієслова з наступним дієсловом не має єдиного трактування в англійській граматиці. Так, наприклад, Г.Н. Воронцова підкреслює допоміжну роль фазового дієслова, відзначаючи, що це дієслово навіть не є компонентом словосполучення, а перетворюється на допоміжний формант у структурі складного присудка, виступаючи як показник синтаксичної функції цілого і як засіб вираження деяких додаткових (граматичних або ж тією чи іншою мірою граматизованих значень [2: 78–97].

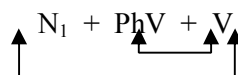
І.Г. Вороннікова, аналізуючи фазові дієслова, також схиляється до трактування їх як допоміжних, однак зазначає, що “фазове дієслово в аналітичній конструкції, виступаючи немов би допоміжним дієсловом, ніколи повністю не десемантизується; зберігаючи первинне значення певної фази, фазове дієслово залишається уточнювачем характеру протікання дії” [3: 42].

У більшості ж інших робіт, навпаки, головна роль відводиться фазовому дієслову, яке описується як основне; залежним же компонентом є те дієслово, яке виражене безособовою формою [12; 13: 20–21].

Існує й ще одна точка зору: фазове дієслово є компонентом складного дієслівного присудка і займає в ньому залежне місце, проте ступінь цієї залежності не завжди однаковий [5]. У цій роботі перевага віддана точці зору Т.Б.Черкасової, котра вважає, що опис взаємовідношень компонентів такого дієслівного сполучення в термінах одностороннього підпорядкування одного з них іншому неминуче виявиться спрощеним [11: 10]. Обидва компоненти взаємопов'язані. Структурну перевагу має фазове дієслово, оскільки, будучи представленим в особовій формі, воно визначає присудок. Структурно-синтаксичний зв'язок іде лінійно:

$$\overrightarrow{N_1 + PhV + V}$$

У той же час з точки зору семантики вагомішим є другий компонент, оскільки саме він означає дію, яку виконує суб'єкт. Наочно семантичний зв'язок можна представити наступним чином:

Тут фазове дієслово семантично пов'язане, перш за все, з другим дієсловом, у той час як немає прямого зв'язку між фазовим дієсловом і його суб'єктом. Точніше, фазове дієслово має з суб'єктом лише формальний зв'язок, узгоджуючись як особове дієслово з іменником.

У цій роботі фазове дієслово розглядається як простий присудок, і, відповідно, основні форми вживання фазового дієслова є такими:

1. Сполучення фазового дієслова з додатком-дієсловом ($N_1 + PhV + V$)

Наприклад: *The visits of these foreigners continued to be an ordeal to her* (G. 158).

2. Сполучення фазового дієслова з додатком-іменем ($N_1 + PhV + N_2$)

Наприклад: *Britannic Navy have been stopping and searching peaceful people* (G. 68).

3. Фазове дієслово без додатка ($N_1 + PhV$)

Наприклад: *I'm always thankful when it stops* (G. 185).

Отже, фазові дієслова можуть сполучатися як з субстантивним елементом, так і з іншими формами дієслова, тобто їх можна розглядати як катенативи.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Ахметжанова Г.М. Глаголы с фазисными значениями в русском языке // Исследование по семантике. – Уфа: Башкирский гос. ун-т, 1976. – С. 20–33.
- Воронцова Г.Н. Очерки по грамматике английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1960. – 400 с.
- Воротникова И.Г. Сравнительный анализ конститuentов функционально-семантического поля начинательности в немецком, английском и русском языках // Типология мовних значень у діахронічному і зіставному аспектах. – Донецьк: ДДНУ, 1999. – №2. – С. 41–47.
- Лейкина Б.М. Глаголы становления и глаголы начинательности в современном английском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04. – Л.: Ленинградский гос. ун-т, 1953. – 29 с.
- Лейкина Б.М. Некоторые аспекты характеристики валентности // АН СССР. Доклады на конференции по обработке информации. – М.: МГУ, 1961. – С. 50–59.
- Лонська Л.І. Функціонально-семантична категорія фазовості // Лінгвістичні студії. – №5. – Черкаси: ЧДУ, 2002. – С. 172–179.
- Лукьянова Г.Л. Некоторые методические рекомендации по изучению свойств фазовых глаголов в курсе грамматики английского языка // Методические рекомендации по изучению грамматического и прагматического аспектов в функционировании языковых единиц. – Киев: КПИИЯ, 1984. – С. 35–38.
- Лукьянова Г.Л. Дієслова-катенативи у сучасній англійській мові // Актуальні проблеми металінгвістики. Збірник статей за матеріалами VI Міжнародної наукової конференції. – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України, Мінський державний лінгвістичний ун-т, 2009. – С. 92-95.
- Почепцов Г.Г. О принципах синтагматической классификации глаголов // Филологические науки. – 1969. – №3. – С. 65-76.
- Соколов О.М. Семантика и парадигматика категории фазовости русского глагола // Проблемы лексической и грамматической семантики. – Симферополь: Крымский гос. ун-т, 1982. – С. 122-137.
- Черкасова Т.Б. Валентность фазовых глаголов в современном английском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04. – Киев: КПИИЯ, 1975. – 21 с.
- Ganshina M.A., Vasilevskaya N.M. English Grammar. – М.: Higher School Publishing House, 1964. – 548 p.
- Kobrina N.A., Korneyeva E.A. An Outline of Modern English Syntax. – М.: Просвещение, 1965. – 160 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

- Grisham John. The Rainmaker. – New York: Warner Books, 1996. – 598 p.
- Kaye Mollie. Trade Wind. – New York: Bantam Books, 1965. – 553 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Галина Лук'янова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Навчально-наукового інституту іноземних мов Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Наукові інтереси: лексикологія англійської мови (актуальні проблеми семантики, словотвору та граматики сучасної англійської мови).

МАНІФЕСТАЦІЯ ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ “МАЙНОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ” ТА “ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ” В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анна ЛЯШУК (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуті особливості семантичної організації лексики на позначення правових понять в англійській та українській мовних системах. Подано опис парадигматичних відношень правничих одиниць у межах семантичних полів.

The peculiarities of semantic structure of the lexical items used to express law notions in the English and Ukrainian language systems are investigated in this paper. The description of law terms' paradigmatic relations in the semantic fields is given.